Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Сярэдняя школа №15 г. Ліды”
Бібліятэка

Залацінкі мудрасці народнай

*Беларускія прыказкі,
прымаўкі,
загадкі*

**Да Сусветнага дня
роднай мовы**

Прыказкі і прымаўкі пра Радзіму

1. Родная зямелька – як зморанаму пасцелька.
2. На чужыне і камар загіне.
3. Чым за морам віно піць, лепш з Нёмана вадзіцу.
4. Далёкая старана без ветру сушыць.
5. У сваім краі, як у раі.

Прыказкі і прымаўкі пра прыроду

1. Хмары не будзе – гром не ўдарыць.
2. Не ўсякая хмара дажджу дае.
3. Адкуль хмары, адтуль дождж.
4. Ластаўкі нізка лятаюць – дождж будзе.
5. Куры церабяцца і купаюцца – дождж будзе.
6. Будзе дождж – будуць і грыбы.
7. Як кот на пячы – холадна на двары.
8. Беражы нос у вялікі мароз.
9. Вада камень прабівае.
10. Якая зямля – такі і хлеб.
11. Колас добра не спее, калі сонца не грэе.

Прыказкі пра жывёльны і раслінны свет

1. Ваўка зубы кормяць.
2. Воўка б’юць, а ён у лес бяжыць.
3. Воўк казе не таварыш.
4. Каза плача, а воўк скача.
5. Ліса і ў сне курэй бачыць.
6. Рыба вады не баіцца.
7. Якая птушка, такі і галасок.
8. Варона колькі не мыецца, усё роўна чорная, а гусь акунулася – і ўжо
9. Лес і вада – родныя брат і сястра.
10. Высокае дрэва здалёку відаць.
11. Дзе мухаморы, там і баравікі.
12. Дзе ягаднік, там і ягадабелая.

Прыказкі пра поры года

1. Жураўлі ляцяць высока – зіма яшчэ далёка.
2. Жураўлі ляцяць нізка – зіма ўжо блізка.
3. Зімовы дзянёк, што камароў насок.
4. Якая зіма, такое і лета.
5. Зіма снежная – лета дажджлівае.
6. Бусел прыляцеў – вясна будзе.
7. Вясенні дзень год корміць.
8. Вясна красна цвятамі, а восень пладамі.
9. Калі май халодны, дык год хлебародны.
10. Хто халадку шукае, той узімку галадае.

Прыказкі пра сельскую гаспадарку

1. На чорным полі бела пшаніца родзіць.
2. Дзе пасееш густа, там не будзе пуста.
3. Ліха не знаць – на сваім полі араць.
4. Гультая зямля не любіць.
5. Дзе гультай ходзіць, там зямля не родзіць.
6. Трэба рана ўставаці, калі хлеба дажыдаці.
7. Выходзь на поле з расою, дык будзеш з ядою.
8. У каго чорна глыба, у таго і хлеба скіба.

Прыказкі пра працу

1. Шчырая праца – мазалёвая.
2. Хто любіць трудзіцца, таму без працы не сядзіцца.
3. Работа і корміць, і поіць.
4. Вось на свеце як бывае: хто працуе, той і мае.
5. Без працы не есці пірагоў.
6. Хочаш есці калачы, так не сядзі на пячы.
7. Хто працуе, таму і шанцуе.
8. Хто працуе, той і святкуе.
9. Добра рабі, добра і будзе.

Прыказкі пра дзяцей

1. Кожнаму сваё дзіця міла.
2. Дзіцятка хоць і крыва, ды бацьку з маткаю міла.
3. Савіныя дзеці самыя харашэйшыя.
4. У сваёй маткі ўсе добрыя дзеткі.
5. Усякая матка хваліць сваё дзіцятка.
6. І ваўчыха сваіх дзяцей любіць.
7. І сава сваіх дзяцей хваліць.

Прыказкі пра дабрыню, злосць і зайздрасць

1. Сам добры – людзі добрыя.
2. У добрага чалавека заўсёды многа добрых людзей.
3. Шчыраму сэрцу і чужая болька колка.
4. Добры чалавек і жывёлу шкадуе.
5. Злосці поўныя косці.
6. Верабей і той зло мае.
7. Сабака ад злосці свой хвост кусае.
8. Злы чалавек злее ваўка.
9. На ліхога чалавека і сабака брэша.
10. Чужыя лемяшы харашы.

Прыказкі пра ляноту, гультайства

1. Працаваць не любіш – чалавекам не будзеш.
2. Праца чалавека корміць, а лянота порціць.
3. Да работы не пускаюць ляноты.
4. Лень жуе чалавека, як іржа жалеза.
5. Пачнеш ляніцца – будзеш з торбай валачыцца.
6. Ад ляноты чакай бядоты.
7. Гультаю ўсё цяжка.
8. Лянівай кабыле і хвост мяшае.
9. На работу – цяляты, а на яду – коні.
10. Верабей не сее, не жне, а зярняткі клюе.

Прык

азкі пра праўду і няпраўду

1. На праўдзе свет стаіць.
2. За праўду стой гарой.
3. Чыя праўда, таго і сіла.
4. Праўды не скрыеш.

Загадкі на беларускай мове

- У маленькім гаршчочку смачная каша, ды зачэрпнуць цяжка. (Арэх.)
- Ляжыць сярод градкі зялёны і гладкі. *(Агурок)*
- Не рыба, а плыве, не конь, а ходзіць, не піла, а рэжа. *(Бабёр.)*
- Круглае, як сонца, гарыць пад ім донца; зарумянены бачок – шух на ручнічок! *(Блін).*
- Невялікі, рыжаваты,
  А хвост доўгі і калматы,
  На дрэве жыве і шышкі грызе. *(Вавёрка)*
- Без ног бяжыць*. (Вада.)*
- Ні рук, ні ног не мае, а яблыкі страсае*. (Вецер.)*
- Хоць малы ён, часам з кулак, але ў рукі не возьмеш ніяк. *(Вожык.)*
- Пад хвоямі, пад смолкамі,
  Па лясных дарожках
  Бяжыць клубок з іголкамі
  На кароткіх ножках. (*Вожык)*
- Круглае, гарбатае, вакол махнатае, як прыйдзе бяда, пацячэ і вада. *(Вока).*
- У адным доме сотні жыхароў, а сям'я адна. *(Вулей.)*
- Каляровае карамысла цераз рэчку павісла. *(Вяселка).*
- У адным клубочку ды сем дзірачак. *(Галава.)*
- Круглы хлявец поўны белых авец. *(Гарбуз.)*
- Зубастыя, а не кусаюцца. *(Граблі.)*
- З неба крупы падаюць. *(Град)*
- Паміж гор сядзіць Рыгор, капелюшом накрыты*. (Грыб.)*
- На градцы - доўгі і зялёны, а ў бочцы — жоўты і салёны*. (Гурок.)*
- З хаты ў хату водзіць, а сама не заходзіць. *(Дарога)*
- Мяне ўсе просяць,

Мяне чакаюць,
А як толькі з’яўлюся,
Хавацца пачынаюць. *(Дождж)*

- Што нас корміць, а есці не просіць? *(Зямля).*
- Сівенькая, маленькая, а ўвесь свет абшывае*. (Іголка.)*
- Доўгі насок, тонкі галасок, хто яго заб'е, тоЙ сваю кроў пралье. *(Камар.)*
- Што ляжыць, не павернецца. *(Камень)*
- Не куст, а з лісточкамі, не рубашка, а сшыта, не чалавек, а расказвае. *(Кніга.)*
- Кругленькі, маленькі, а за хвост не падымеш*. (Клубок.)*
- Касматы, вусаты, есці пачынае – песенькі спявае. *(Кот)*
- Ходзіць па двары, на нагах – купцюры, белае каменне нясе. *(Курыца)*
- Не агонь, а пячэцца? *(Крапіва).*
- Вярхом сядаю, на каго – не знаю, знаёмага ўбачу – адразу падскочу. *(Капялюш).*
- На вадзе родзіцца, а вады баіцца*. (Лёд.)*
- Вісіць — зялёны, ляціць — жоўты, ляжыць — чорны. *(Ліст.)*
- Са страхі морква вісіць, да зямлі не дастае, паху не мае, зімой вырастае*. (Лядзяш.)*
- Як вазьму цябе ў руку, трапна б'еш ты па цвіку. *(Малаток.)*
- Хоць зубоў не мае, а балюча кусае. *(Мароз.)*
- Дзядуля без сякеры мост пабудаваў. *(Мароз)*
- Паглядзі: вось гэта конь —
  Ярка-рыжы, як агонь.
  Лезе угору ён без стомы,
  Цягне бервяно для дома. *(Мурашка)*
- Каля сосен, каля ёлак
  Збудаваны дом з іголак.
  Можа, вам знаёмы ён?
  Жыхароў у ім мільён.
  Усе працуюць урачыста,
  Вось чаму навокал чыста. (Мурашнік)
- Не пытайся ў мамы —
  Сам гавары:
  Хто бегае над намі

Нагамі дагары? *(Муха)*

- Маленькі шарык пад лаўкай шарыць. *(Мыш)*
- Яго б'юць, а ён не плача. *(Мяч.)*
- Два кальцы, два канцы, а пасярэдзіне цвік. (Нажніцы.)
- Прыйшла чорная маці, усіх паклала спаці. *(Ноч)*
- Без станка, без рук, а кросны тчэ. (Павук.)
- Пяць братоў у адну ноч радзіліся, а ростам не роўныя. (Пальцы.)
- Кожны мае з вас, рабяты,
Верных сябраў па дзесятку,
Яны кормяць, апранаюць,
Працаваць дапамагаюць. *(Пальцы)*
- Не птушка, а за моры ляціць. *(Пісьмо)*
- Не сякера, а шуміць, не пілот, а ляціць, не змяя, а жаліць. (Пчала.)
- Жывы — чорны, памрэ — чырвоны. (Рак.)
- Вечарам нараджаецца, ноч жыве, а раніцай памірае. (Раса.)
- З неба ўпаў — усю зямлю, як абрусам, заслаў. (Снег.)
- Ляцяць птушкі без крыл, садзяцца без ног. *(Снег)*
- Маю рогі, маю ногі,
Я багаты і убогі —
Ля мяне ўсе сядаюць,
Дык скажы, як называюць? *(Стол)*
- Белы, як снег, салодкі, як мёд. *(Цукар)*
- Жоўты Піліп да палкі прыліп. *(Яблык)*